

a tét, hogy megvalósul-e egy szimbolikus értékű konszenzus, amely a jelképes dimenzió elfogadását jelenti a túlnyomóan racionalista mellett. A különálló tanulmányokat összekapcsoló problematika látszólag nem mutat túl európaiságán, de a bevándorlás vagy a multikulturalizmus jelensége felől szemlélve egyfajta kisugárzó alternatíva lehet.

ÁBRAHÁM DÁNIEL

(*Attraktor Kiadó, Máriabesnyő-Gödöllő, 2003, 180 oldal, 1900 Ft*)

BOGÁR LÁSZLÓ:

Magyarország és a globalizáció

Úgy tűnik, a 21. század fő kérdései a globalizáció jelensége körül sorakoznak: mit jelent *valójában* a globalizáció, hol helyezhető el e fogalmon belül a gazdaság, a kultúra, a nemzet, a vallás, a szabadság jelensége? Egy jelenség valóságára – igazi lényegére – kérdezni filozófiai jellegű feladat. Bogár László nagy ívű „esszéfüzérében” a globalizáció lét- és történetfilozófiai megértésére tesz igen merész és igen messze tekintő kísérletet. Kiindulásának alapszavai: a lét, a lét egyre mélyebb köreinek feltörése, illetve a létharmónia. Amikor a létről beszél, Heideggert idézi, de tovább is lép e gondolkodó meg-

közelítésén: Bogár László elméletében a lét egyértelműen szakrális fogalom. A lét feltörése ebből következően rendre a legsúlyosabb kísértésként, mondhatni istenkísértésként értelmeződik. A heideggeri létfeledés ebben az összefüggésben a létező szentségtől való megfosztását jelenti. A szentségtől megfosztott létező – a természet, a lélek – már nem csüng Isten köldökszinórján, már nincsen magasabb rendű gazdája az embernél. Ámde az ember olyan teremtmény, amely képes a lét egyre mélyebb köreinek értelmi és cselekvő feltörésére, sőt ellenállhatatlanul vágyik is erre, ebből következően állandó kísértésben és állandó *gondban* él. Az a gondja, hogy a feltört lét megnyílt sebein keresztül világába áradó erővel és lehetőségekkel úgy kell bánnia, hogy azok a megbolygatott eredeti állapotot olyan rendbe szervezzék, amelyre újjól is a „létharmonikusság” lesz jellemző.

A globalizáció mára jól kiépült totális rendszerként néz farkasszemet a gondolkodó emberrel. „Bizonyítani kívánom, hogy az egész világot behálózó transznacionális vállalatok, az elektronikus úton mozgatott, globális világpénzt konstituáló bankrendszer, a fegyvelmező hatalomként működő Világbank, Valutaalap és a Világkereskedelmi Szervezet, [...] valamint a globális értelmező és tematizációs hatalomként üzemeltetett világmédia komplex együttműködési rendszere adja azt a [...] ha-

talmi struktúráját, amely meghatározza világunk alapvető folyamatait.” A globalizációs erőltetett menetet tehát nem a nemzetek, nem az államok irányítják avagy terelgetik, hanem egyedül a gazdasági és a pénzügyi szervezetek érdekei. Ezek a szervezetek a reneszánsz kora óta folyamatosan tépik fel azt az egykor mindent átható (tradicionális) kulturális szövetet, amely még egy természetbe illeszkedő embervilággal számolt. Bogár László elméletének nézőpontjából a történelmi tények jelentései és értékhangsúlyai gyökeresen megváltoznak. Az európai (illetve euro-amerikai) civilizáció „felemelkedésének” háttéréből az összes többi földrészt és nagykultúrát „brutális” lepusztítása és kirablása ordít az olvasó felé. Vajon képesek lesznek-e a győzők szembenézni jóléltük és hatalmi helyzetük morális hordalékával? Vajon képesek lesznek-e arra, amire eddig soha: „konstruktív tanulással” megújítani önmagukat? Avagy megvárják, míg a lét felsértett két köre – „Isten *lakhelye* (a külső természet)” és „Isten *képmása* (az ember)”, amit „nyersanyaglelőhelyé és munkaerővé degradáltak” – a maga gigantikus energiáival előtörve igazságot oszt?

Logikusan csak olyan intézményszervező politikai irány képes választ adni a globalizáció nagy kihívására, amely a szentséget az őt megillető pozícióba helyezi, a természetes létszervező hatalmakat – a

lelket, a családot, a közösségeket – pedig megerősíti. Bogár László úgy látja, hazánkban az Orbán-kormány először ösztönösen, aztán egyre tudatosabban indult el egy efféle alternatív modell irányába. Nem véletlen tehát, hogy a rejtőzködő világhatalom – látható képviselőin keresztül – oly dühödten támadja mind a mai napig.

FODOR MIKLÓS

(*Osiris Kiadó, Budapest, 2003,*
447 oldal, 2880 Ft)

PAP GÁBOR:

Mag hó alatt – Télutón

1984-ben kiállítás nyílt New Yorkban: Klee, Picasso, Gauguin és mások művei mellett a törzsi, „naív”, „primitív” művészet olyan alkotásai jelentek meg a kiállítóteremben, melyek emezeket inspirálták. A kétféle „anyag” nem különült el egymástól, hangsúlyozva, hogy az sem történetileg, sem esztétikailag nem elválasztható.

1976-ban Pap Gábor egyfajta „virtuális galéria” anyagát tette közzé a Művészet folyóiratban. A hazai magasművészet nagyjai (Zichy Mihály, Hollósy Simon, Borsos József, Rippl-Rónai József, Vajda Lajos) mellett a kortárs (19. századi) magyar népművészet alkotásait közöl-